

„ЗАСТАВА“ излази два пут у недељу, четвртом и недељом.

Цена је на годину 10. фор. на по год. 5 фор., на четврт године 2 фор. 50 нов. а. в. за Аустрију, а за Србију на годину 100 гроша на по год. 50, а на четврт године 25 гроша.

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по личини прета, које из гармонта заузимају, и за сваку врсту плаћа се на први пут 7. за сваки даљи пут 5 н. Осим тога за жив увек по 30 н. Дописи се шаљу у редовитству а предлажу администрацији „ЗАСТАВА“ у Нови Сад.

Број 104.

У Новоме Саду, у четвртак 16. новембра 1867.

Год. II.

Нови Сад, 14. новембра.

Разнети последњих дана глас, да је српска влада послала ултиматум у Цариград у питању „Германије“, проглашује се из Париза за неистинит. „Етандар“ пише: „Једна депеша јавља, да је Србија послала порти неки ултиматум. Та новост је сасвим лажна; Србија није послала никаквa ултиматум у Цариград, и ништа, у садашњим околностима, не може дати основа предпоставци о таквом ултиматуму.“

У исто време и „Ендепанд белж“ опомиње на опрезност према ревности са којом бечки листови расињају „бурне новости, кадгод је реч о подунавским кнежевинама и нарочито о Србији.“ Напомињући како исти листови пишу о ултиматуму Србије на порту, и о прикупљању српске и турске војске на заједничкој граници, „Е. б.“ додаје: „ми нисмо саобштили те вести, јер нам се чинише неистинити; оне су данас збоља побијене са више страна. Влада српска, која је увек показивала много мудрости у својим одношајима са портом, сад је под управом г. Ристића, који је био дуго време дипломатским заступником Србије у Цариграду, и који неће имати мање на срцу, него што је имао његов предходник, да избегава свако прекидање мирних одношаја са портом и сваку политичну изванредност.“

У том смислу у главном и „Политика“, што у Прагу излази, доноси један допис из Београда, од 5. (17.) нов., по коме се министарској промени у Београду „нема придавати никакво велико значење.“ „Гарашанин, вели даље исти допис, није већ одавно оно што је некад био; а што он већ одавно са звања укљовен није, то је било познатије из пакље за његову прошлост. Само та пакља склонила је кнеза, да Гарашанина неодлучи, него да га доведе доле, да сам оставку поднесе, што Гарашанин задуго нехтеде разумети. У последње време нешто се одређеније рекло, и Гарашанин поднесе најпосле давно жељену оставку.“

Противно сваком побијању важности учињеној промени у београдском министарству, бечки „Вандерер“ посвећује нарочити чланак тој промени, и вели, да ова значи раскрет са француским утицајима, или оном политиком, која је једина што више самосталности за Србију хтеда, али вада под условом, да Србија од порте зависи. Новог министра, Ристића, сматра исти лист, као сасвим извесног приврженика Русије, а заклетог непријатеља Турске. „Кад такав човек, додаје „Вандерер“, ступа на чело српске владе у часу, кад порта упорно одбија захтевања Србије од стране порте, онда то једва може значити друго што, него да се кнез Михаило одважно, да у случају нужде и до крајности тера, на да непрева и од отвореног раскрета са портом.“ Тако уметнувши „В—р“ наиза, да Аустрија у овом тренућу не може имати друге политике, него да што брже прибегне своју унутрашњу снагу, да одговори праведним захтевањима свију народности „по могућности“ (sic!), да на догађаје на својој граници непристрасно, али пазљиво мотри, и да мирно чека докле јој права опасност неварови — опасност, која неживи само у мозгу њене дипломатије, него је видна и за непосвећено око њених народа. „Од наших државника незахтевамо ми, каже најпосле „В—р“, ништа даље, него што од добрих лекара захтевамо, а то је, да пазљиво прате течја догађаја, али да нас неводе већ унапред у пропаг, у њиховој превеликој ревности са мешавинама њихових латинских или француских куња — да нас неводе у пропаг пре још него што је час опасности купуо.“

Наше мишљење о промени министра спољњих послова у Србији, познато је; а отвореност мађарско-аустријских органа толика је, да јој овде објаснити не треба. Једно би имали само заштити тај орган, а наиме: којим мером и ко да измери „могућност задовољења праведних захтевања свију народности у Аустрији?“ А и ми велимо, да Аустрија у ово време не може имати прече дужности, него да се око себе саме бави, и да се најбоље може сачувати од опасности споља, ако буде мирно остала нека народи на Истоку како сами најбоље умеју своју судбу реше, а не буде падала у ону болест дипломатије, која

у мозгу ове ствара опасности и где их нико други, осим тако болесне дипломатије посејати неће. Ако народно право Мађара незахтева опасности Аустрији; зашто би јој била опасна слобода суседних народа? Сваком своја слобода, па и мртва Аустрија!

Цариградски лист „Левант Хералд“ јавља, да је турска влада послала Кандију неке званичника тајне полиције, да би и тамо по цариградском начину шпионски систем развили. По једном телеграму из Цариграда, од 11. (23.) нов., порта је заључила поделити острво на пет округа под управом Хусеина наше, који је послан да Омера замени. Три од тих округа имаће за управитеље хришћане, који ће бити наименовани за наше.

Из Цариграда телеграфује, даље, да се Русија не престаје усиљавати, да од бугарског устанка народно питање направи. Руски официри и духовници, вели се, дошли су у Тулу, и остаће целе зиме на Балвану, под изговором земљомерског посла. Мидат паша на њих мотри. Тако из Цариграда приписиваху и устанак Кандије утицајима руским; међутим народ Кандије потврдио је и потврђује поточима крви своје, да Хришћане не диже на оружје Русија, него злудим турски.

Француски предлог о конференцији за римско питање, као да ће се направно проћи. Министарски лист у Фиренцији „Италија“ пише, да је Француска учинила тај предлог само да би скинула са себе одговорност за ново послање своје војске у Рим. С других страна потврђује се, да је тешко, ако не и сасвим немогуће, довести све силе до онег споразумљеша које се иште, па да се може приступити конференцији.

Предлог о конференцији за римско питање послала је Француска и Саксонска и в. в. Хесенска, а није послала савезу северне Немачке. На то званични пруски листови изјављују чудене, да влада француска, којој није требало заборавити, да је Прусија једина овлашћена да представља савез северне Немачке у дипломатским одношајима, да је та влада позвала нарочито на конференцију и Саксонску и в. в. Хесенску. И тај поступак тим је чуднији берлинским дипломатима, што за време старог берлинског савеза, Саксонска и в. в. војводство Хесенска нису никад учествовале у европским саветовањима. По уверењу из Берлина, Саксонска је одговорила француској влади, да свој позив за конференцију упути на председника северонемачког савеза. Напротив хесенска влада није одбила француски позив, него задржава право, да и она буде заступљена на конференцији европској.

У Италији народно незадовољство шири се; влада прибеглава строга мерама да би га угушила, али га тиме само повећава. Мавинови прогласи освићу једно за другим по видовима италијанских вароша; у њима се народ позива, да једном за свагда раскрети са монархијском владом, од које се нема ништа очекивати за довршење народне слободе и независности Италије. — Владе освићу народну скупштину за 6. децембра (по р.) Међу садашњим министрима налазе се тријца, који су се сад као министри новом избору подчинили, народ их ни једног није наново за скупштину нара изабрао. По реду који влада у свакој правој уставној држави, министри према којима се тако јавно осведочи народно неповерење, одма одступају од власти; како ће данашња италијанска влада у таквом одношају поступити, остаје да се види. — О Гарибальду се јавља, да је здрав, и да је дозвољено сродњима и пријатељима, да га походе.

ПРОМЕНА У СРБИЈИ.

— Пешта, 10. нов.

Кад се глас распрострео, да је Гарашанин у Србији оставку на министарство дао и добио, и да је Јов. Ристић из Цариграда на место првога позван, почео се и страни, а некамо ли наш свет забављати с питањем, да ли је то само лична, или стварна промена у министарству Србије, да ли то значи даљи мир, или скорп рат Србије са Турском?

У другом времену могла би се промена за личну ствар узети, али под данашњим околностима, у којима се догодила, не може јој се други, но стварни значај приписати, и то такви, који рат Србије са Турском наговештава.

Истина да је и Јов. Ристић у Цариграду приликом, кад је градове тражио, рекао, да ће Србија задовољена бити, ако јој се градови уступе — но ипак то остаје дипломатична фраза, од које су јачи догађаји, и нема сумње, да су се после догађаја у Русчуку, и после последњег догађаја у Криту и најмирољубивији људи уверили, да је рат једино средство, којим се сирам Турчина до правог мира доћи може.

Народ српски треба да је једанпут на чието са целим за којом тежи, и са путем и начином којим ту постићи може.

Питање је, жели ли народ српски да живи и развија се, или да животари и угине, или боље рећи учмагне на овоме свету; питање је, жели ли да буде и опет буде угледан члан човештва међу народима, као што је у доба Неманића био, или ће да буде подлога други народа, да се прелије у друге народе, да му можда сва дика и понос буде, другима добре граничаре и позаке давати? Но пошто о жељи не може бити питања, то је упрво питање имамо ли поуздања, а с тим и вере, да српски народ може, и да је позван, да угледно место међу европским народима у обште, међу славјенским особито заузме? Ту нас можда има малодушни, или маловерни. Но погледајмо не натраг у историју, јер је много јуначки и у историји славни народа пропало, но на садашњи положај народа нашег, и на ток времена нашег.

Народ српски заузима географски положај у Европи, који је за самосталност његову врло погодан, и који је много томе допринео, да је он у она времена, кад су Бугари, Грци, Мађари, које у исто време, које пак највише снажни били, међу њима и против свију нападаја самосталан положај свој задржао, и на кратко време изгубљен опет натраг освојио, Дунав и друге реке са севера, запада и истока, планине с југа, и с јужног истока и запада, наслон на Црну Гору и јадранско море, а по доброј срећи и на солунски морски залив — све су то згодни географски услови за одржање самосталности народне. Томе долазе две спољашње политичке околности, које самосталност српског народа годе — а то је прво потреба Европе, а друго околнина Србије. Европа је и из византијске и турске историје увидила, увидила морала, да међу Дунавом, јадранским и црном морем, на тако званом балканском полуострву не може бити једине државе, на слободи и цивилизацији основане, која би северној, или другој каквој великој сили пут препречила, да овај полуострв освоји, и тиме за друге државе и народе опасна постане. Свако је пређашње јединство насилно било, почињући од македонски, па све до данашњи времена. Пошто има више народа на полуострву, и то тако подједнаки, да једно друго самовладати не могу, то нема природни услова за то јединство, и у мери, у којој просвета и дух слободе напредују, раствара се ово на лукавој или суровој сили основано јединство, као што и видимо, да се Турска раствара. Да пак на место Турске друга која велика сила не освоји тај полуострв, на то пази остала Европа. Осим неки сила, који рачун на један део Турске, на Босну и Херцеговину праве, има и такви велики сила, за које би ако не велика опасност, а оно зацело велика, и то за будућност све већа негода била, да каква већа сила тај део Турске освоји, и којим дакле силама јако у интересу лежати мора, да се баш између Дунава, Балкана и јадранског мора подигне једна држава, која би западу према северу ограда, а северу према западу штит био — а то је баш држава српска, самосталан српски народ. Околнина је такође самосталности српској успешна. Ни Бугари, ни Грци нису за самосталност српску ни у тој мери опасни, као што су негда били, шта више у српској самосталности налазе и услов своје самосталности. Аустрија, Мађари можда се лакоме за поновном Босном и њеном членком — Херцеговином — али српска држава има у хрватском народу и огранку српског народа живи штит противу таким нападаја. Осим тога Аустрија није оно, што је за време Јудевита I. и Матије била, нити икад више то бити може. Питање народности и народне самосталности у Угарској и Аустрији, ако се повољно не реши, биће непрестано јабука распре, која снагу троши, ако пак повољни, тим ће још мање опасности за друге народе бити.

Сви дакле услови тако успешни самосталности државе српске, да Србин неможе поуздања и веру у будућност народа српског губити.

Али је створити треба. Како? мирним развртком, или ратом?

Мирним развртком! Има ли још кога, који још веровати може, да се слобода хришћански народа у обште, јединство народа и самосталност државе српске на балканском полуострву мирним путем постићи може?

Познато је, како је дипломатија у време херцеговачко-дрногорског рата, после дубардава Београда, а нарочито у време пруско-талијанско аустријског рата, кад је Криту на ноге скочила, кад су грчке чете у Криту врвиле, кад се Епир и Тесалија таласила, кад се Балкан од ајдучки чета заорио — познато је, како је у то време нека дипломатија Србију, или боље рећи српску владу у леп сан уљувала, да ће Босна и Херцеговина и без једне пушке, мирним тецајем и развртком ствари Србији припасти, и као вреле крушке у крило јој пасти; већ се писало, како ће Турска Босну и Херцеговину кнезу Србије предати; кад се поговарало, да су неке велике силе Босну и Херцеговину Аустрији наликду за изгубљени положај у Талијанској и Немачкој наменале — би и о томе говора, како ће српска војска с турском заједно Босну и Херцеговину branити, а после Србији те земље у награду под сузрештвом султана задржати, и т. д. све је то познато, и во и сад верује, да ће султан Босну и Херцеговину својевољно Србији предати, онда, кад Криту после толике крви, и после опомене четири велике силе, онако одговара, тај је зашта сажаљева достојан.

Мирним путем!

Ко је рекао, да се неће пречити „мирни развртак“ слободе хришћански народа у Турској? гроф Андраши у име своје и Бајета, у име угарске и аустријске владе. Је ли та изрека у нашем интересу срп. народа? За цело не. Да је то рекао онај Андраши, који је негда савезу са кнезом Србије тражио, с њиме преговарао и уговарао, могло би се и помислити, да таки савет у интересу и Угарске и Србије лежи — али Андраши са Бајетом свезан, са Аустријом скопчан, која и опет с Наполеоном уговоре прави, или приправља, да Босну и Херцеговину добије — из усти тога Андрашије речи оне не значе друго, него: пречекате, док се Угарска и Аустрија утврде, па ћете после за цену Босне и Херцеговине, која нама и због Далмације треба, добити можда Стару Србију.

Сваки Србин треба да је о овоме уверен: да српски народ без Босне и Херцеговине будућности нема, и то не само због географског положаја, него и због тога, што данас најмање три милиона народа треба, да има ону физичну, материјалну, економску, да и моралну снагу, која је нужна за одржање и развитак свију услова државног и самосталног народног живота. Милончић народа нити је за трајни живот, ни за значајну смрт — но за трулеж изнутра, за грабеж суседима. Кад то знамо, а веровати не можемо, да ће Босна и Херцеговина „мирним путем и развртком“ Србији уступљена, или боље рећи са Србијом скопчана бити; шта више, кад видимо, да је Пруска нудила Босну и Херцеговину Аустрији, да је Наполеон нудио и нуди, да Аустрија заиста хоће да загризе у те јабуке, да гр. Андраши баш за Аустрију, односно Угарску чува те јабуке, и саветује Србији „мирни развртак ствари“ — онда тек треба да помислимо, да се и за то баш јединство срп. народа, и самосталност српске државе на балканском полуострву неће у миру постићи дати, и да је крајње време, да Србија суседе своје прече, да заставу своју развије и на сабли отме, што је на сабли изгубљено.

Наравно под условом, да је сигурна, да ће онај, ко се умеша Русију на путу наћи — а ми према непосвећени у тајне дипломатије, ипак смо уверени, да Русија сад ослобађа хришћански народ на истоку, а нарочито јединство и држава српског народа на истоку у такој мери у интересу лежи и лежати мора, да ће или начело немешања одржати, или силу, која га повреди, силом одбијати. Политични вреник и онако се са свију

X. У Пешти 8. нов. У седници од 6. т. м. дошао је на дневни ред реферат одбора десе-саторије у ствари бесермењској.

Нашој је публици познато мњење одбора. Први је узео реч од левице Нјари и одобра-вао је у подужој беседи општа начела тога реферата, где је оно говор о невређимости народни посланика али је осуђивао алима-цију на предлежећи случај, био би је дакле из многи основани разлога, које му је левица живо одобравала, против тога да се изда ту-жителу посланика Бесермињем онако као што је чинио јуда Шијлок са Антонијом о коме треба фунта меса из тела Антонија и зато што му треба, зато има права на њу а права има опет зато, што мрзи на Антонија а мрзи га што је овај хришћанин.

За њим је говорио и мњење одбора бра-нио Хорват Лајош а побивао га Халеа Болди-жар, за тим је Царади од левице у подужој вештој и умној беседи разјаснио да то није партијско питање, па је оснивајући се на за-кон основно доказивао неупутност одборског мњења, али све је то узалуд. За њим је го-ворно још Зича неколико речи за одборско мњење. Иза њега је већина, а нарочито дес-ница постала нестрљива и почела је викати да остали говорници одустану, наравно да је тамо излишан говор, где неће да се чују раз-лови и где је већина унапред осигурана, али се Мадарае није дао заплашити, но је ипак подуже говорио, левица му је одобравала а десница га је сваки чач виком прекидала.

За њим се већ хтело гласати и ту се пороци мала преирка око ставања питања напокон се гласало по именце и за одобрење одборског мњења беше велика већина, ако се неварам 183 гласа против 91 многи су опет одсуствовали међу њима био је и Деак кој сугурно није за опортуно нашао да у сед-ници дође.

Други председник сабора Ердељак Дожа умро је и сигурно ће ради тога бити сед-нице до ког дан.

Сви славенски листови осуђују начин којим је гроф Андраши одговорио на интерпе-лације др. Милетића, ко познаје кавалерску гордост господина министра знаће се томе до-вити, и доста незнамо какво ћемо име да дамо такоме поступању које озбиљну патриот-ску бригу тумачи из пуког љубопитства. Ми очекивамо давио време кад ће се из кавалерске поншалације прећи озбиљном свањању зема-лски одношаја, и кад ће се дотична госпоштина једном озбиљно латити посла која им леже у позиву.

Ступање Јове Ристића на министарство тумачи се овде на рат са портом, има их многи који неће да изреку свој суд.

Новосадска депутација је отишла дома и надамо се да ће новосадска општина бити у свему са успехом исте задовољна.

И. В. У Пешти 11. нов. Превјучерашњи број „Мађар Ујшага“ донео је један чланак, у коме се јако осуђује понашање Аустрије и угарског министарства у источној питању, а још горе поступање у Хрватској. Ту се нарочито напомиње онај опори одговор министра — председника грофа Андрашије на ин-терелације др. Милетића. Вредно је да и нашем свету из тога нешто главније саопшти-мо. Међу осталим каже се у томе чланку и ово: „Господин Андраши (одговарајући Миле-тићу) узео је према независном народном за-ступнику такав тон, какав ће се заиста за-чудити и Срби и Хрвати. Но мора да је то била само мала забавна. Можда мала расеја-ност. Господину Андрашији није одмах на намет па-ло, да министар одговара народном заступни-ку, па зато је узео такав тон, какав је проф употребљује према свом коморнику. Рекох, томе мора да је узрок нека мала расеја-ност. Веће је зло то, што ће Хрвати у речима уг-арског министра — председника видети пра-во и смеваће, раздраживаће и изазиваће. Против Милетића — против народног заступника — у оној седници, у којој је овај тако племенито устао у одбрану угарске слободне штампе, господин Андраши осећао се позван да брани аустријску политику. Али он се јако вара, ако мисли да чини до-бру услугу интересима мађарског народа, кад за оно што се у Хрватској ради против хрват-ске народне странке, у солидарност моралне одговорности уплеће и мађарски народ. А у-плеће га зато, јер народ тек влада заступ-ни. И народ је све дотле одговоран за политику своје владе, док год се против ове политике јасно не ограда.“ Има дакле и код Мађара ваљаних и свесних људи који се ни мало не слажу, шта више јако осуђују опасну и не-сретну политику, што је данашња угарска вла-да тера, особито и Хрватској. Овој страници је гласило поменути „Мађар Ујшаг“, израз јој

страна наоблачива; није вероватно, да ће пр-во пролеће без сукоба у Европи проћи — но било да се на западу почне, било не, крајње је време, да се престане у Србији говорити; „на пролеће,“ „на јесен.“ За добар знак др-жимо, што се Гарашанин е пута уклонио. Он је био савинск унутрашње, кункатор спољ-не политике. Он је струју одушевљења на-родног, која је год. 1862. и кнеза заданула, опет у корито дипломатије свео; он је прус-ке и италијанске повуде одбио; изилази ско-ро, да му је био комплиментенгелске, или друге које мирољубиве дипломатије, како је опасност рата вешто одклонио, и тим за-слугу за мир европски стекао, милији, него осећај, какво би усхићење било, видети очима својима јединство и величину, слободну држа-ву народа ербског, не само видети, него и су-делати бити, и како би лако било, свет овај оставити у свести, да над гробом умирући оставиена стоји пирамида величине и слободе народне.

Надајмо се, да је промена ова почетан озбиљном и одважном раду, и да ће њој и друге следовати, које су нужни услови сре-њоме раду и још ерешнијем успеху.

Крајње је време — а и згодне су прили-ке; грчки краљ враћајући се из Русије, отво-рено говори, да ће Крети у помоћ притећи. Русија диже своје руке са Турске; Наполеон III. мучи се с папом и Италијом, да и са са-мом Француском; Пруска, ако и не тражи ра-та, али спремна стоји — Аустрија, Угарска у тим околностима неможе ништа почети још мање шкодити; хришћански пак народ у Тур-ској једва чека на глас Србије — корак је од-судан, али колико је год велика одговорност на кнезу за успех, толико је мања, кад је пред историјом јавно мњење садашњег поколења де-ли, толико већа слава за здружене кнезове Ср-бије и Црне Горе.

СРБСКИ ЦРКВНО-НАРОДНИ ОДНОШАЈИ.

III.
— Пешта 9. новембра.

Питање је да ли је ерб. конгрес од 1865 био правно ваљан, или не, и да ли по томе имамо тражити решење на закључења тог кон-греса, или би имали без обзира на то нов конгрес тражити, који би све на ново преду-сео, јер истоме закључења пређашњег кон-греса на ревизију предати, значи, пређашњи конгрес не признати, рад му само за матери-јал сматрати и употребити, и од другог кон-греса очекивати, да све из нова почне.

Да конгрес од 1865 год. није био оно, што је народ ербски од 70 година очекивао, да је исти конгрес био сатира на аутономију, да је био „накарада,“ као што је то један прота приметно, да ће исти конгрес остати у хро-ники црквенонародни сабора наши као белега ерама и понижења, које је самовоља на чело народа ербског ерамно и бестидно ударила — о томе ће без сумње сви Срби уверени бити, осим можда неколицине, који је сили клања-јући се, и силу за закон и право признава-јући, много томе допринела, да се народу та белега на чело ударити могла.

Да посмотримо само тај конгрес. Пре свега конгрес је само за избор митро-полита сазван био, и многи су изборни сре-вови због тога бирали таке људе, који ће по-ложајем или стањем свим моћи осветлити, и тиме самом срезу као на неку дику и понос служити, и које су баш због тога за избор највишег црквеног и народног великодостој-ника за најпособније држали; за расправни сабор многи би друге, стручније људе бирали били. Већ због тога, и што је такима мандат само за избор гласио, може се законитост рас-правног конгреса од 1865 год. у сумњу до-водити.

Избори нису били ни уредни, ни слободни. Без одређеног изборног реда бирало се скоро окуда на други начин. У Новом Саду н. пр. бирала наименована општина од једно 20 чланова, место да су или сви бирачи, или бар чланови општине 1861 год. изабрани свога заступника бирали — представништво од 1861 год. и онако је само обустављено било, и об-устављено је могло бити само за политичну и не за црквену општину; свакако је за овај чин избора после бирача оно најнадлежније било — али власт не даде другчије. У крапини није било слободно изабрати грађанско лице за посланика, само војничко, и то по команди — што ни на чему основано није, као што је о томе у своје доба у „Срб. Дневнику“ раз-лагано. Најпосле од Романа 10 грађански, и 5 духовни заступника иступаше за навек из конгреса. Онда је било гласова који су искали, да се конгрес пре свега попуни, што је нај-лакше бити могло, јер за време, док се сабор развијао, и док је синодеки конгрес радио, могли су се накнадни избори предузети, а било је доста вароши и ерзозова, где је или никаквог (Панчево) или несарамерног заступ-ништва било. Но све је то заман било. Кад је генерал заградио, да је тако царска воља, и да Њ. Величанство сабор за законит сматра —

било је онима по вољи, који и онако мисле, да је заступништво тим боље, што је мање, и да би најпосле патронат од неколико лица најдовољнији, и најпособнији био, да све у-ређује и управља. И тако још пре крвг пат-роната имадоше крв сабор.

Поред тога председништво и у синодском одбору и у сабору вођаше генерал-комесар, и кад је он у синодском одбору неку при-медбу вршачког владике одбио са подемеш-љивим тоном: „баш ће цар слушати вршач-ког владике“ застави се образ од образа — али да је столица патријаршије још празна била уздигла би се њој као оно Банков дух — сенка патријарха Рајачића, да као што је ни конгресу 1861 године казао! г. комесару „ја мислим да је ово наше право“ тако и овде да одбије таку поругу ербског владике у јавном збору од стране царског комесара. Како је на сабору било, јавно је било и по-знато. О водичама расправљало се више дана, а кад су најважнији предмети дошли, претрча-вало се, журило се — јер је ускре ту, па треба ићи кући на првена јаја, и јер горе једва чекају, да закључења готова буду; да би се решили! не, но да би се њима гдегод правниа архиве испунила, комесар не даде, ни да сабор своје преустројство закључи, шта више ни у самом виду предлога — и наше архијерејство не имаде ни гласа, ни оградe, ни примедбе противу тога; напротив нашло је за добро, ограду своју сепаратно — обашка противу неки точака саборски закључења ста-вити, и искати шта? да се не потврде, но другом сабору на нов претрес врате? не, но да се по предлогу архијерејског синода из-мену, по чему би свака саборска аутономија илузорна, нишкетна била, јер ако је влада властна мевати што по противном архијереј-ском предлогу, онда може и без тога по своме увиђењу; у најбољем случају били би синод и влада меродавни фактори и конгрес само лутка, и машина или светска конвисторија по садашњем строју и праву постојећи конвисто-рија. Најпосле је и сама концертациона двор-ска комисија, која је у Бечу села, да своје мишљење о конгресном оперативу Њ. Величан-ству поднесе — увидела, да је г. комесар за-браздио, кад је конгресу закратио да статут о преустројству сабора и о изборном реду донесе, и кад је свој предлог о томе поднео, и закључено буде, да се предлог комесара и-дућем сабору на претрес и закључење поднесе.

Закључења о конвисторији, апелацији, ос-кудна су; закључења о народним фондovima и влада остављају нас у стању, у ком смо и били, особито ако не буде средоточног са-вета који комесару није у рачун ишао; о са-борском одбору, као најзгоднијем органу кон-троле, и главне управе црквенонародни ствари и без кога ће нам све рамати, не даде се ни прословити.

Кад све ово посмотримо, занета није су-вишно, или неосновано питање, да ли сабор од 1865. године правне вредности има, и има о-сновна свога, што г. Суботић предлаже, да се нов конгрес иште, коме би се закључења пређаш-њег конгреса на ревизију предала.

Ја би између први био, који би ово ми-шљење подпомагао, и то тим радије и не-заворније, што би такав предлог из уста пи-ца ови линија могао на зло тумачити, као да би зато противу конгреса од 1865. год. и ње-говим закључења био, што сам на крају с прот-естом из конгреса иступитио. Но има важни разлога, из који то непазам за саветно. Зна-мо, како се тешко нов конгрес добија; кад би то од једне владе зависило, било би и Бо-же помози, али је ту три владе — угарска, хрватско-славонска и граничарска; хрватско-славонска још није утврђена; ратно је мини-старство према обим грађанским владама у не-ком одпору због војничког састава у крајини, па кад би се сабор састао, кад ли би закључе-ња пут концертације прошла?

Друго је то, да међу саборским закључењима има занета такви, која су с једне стране до-бра, а с друге стране за наш народ преко-нужна. Међу те спада нарочито устројство црк-вени општина; ово нам је темељ наше црк-венародне аутономије, а тога устројства нема-мо; организујмо општине, па ћемо и пре, и бољи сабор добити, а међутим ћемо у општи-ском животу јако напред коракнути. Досад је највећа невоља била, што ваљано устројени општина нисмо имали, па нити је имао ко шта тражити, ни журити, ни код куће ваљано ра-дити. Устројство пак од сабора сачињено од-говара данашњем времену и потребама, и у-колико што не ваља, или недостаје, исправиће идући сабори. Међу та закључења спада ре-дукција и снабдење свештенства, и сами ар-хијереји.

Особито је главно, да што пре престане умножење свештеника. Сами су свештеници увидели и признали, да је умалење броја свеш-теника једно од најпречи и најзгоднији сред-ства за побољшање свештеничког стања. А шта видимо на том пољу? Архијереји наши поред свега тога, што се жељило, да се они и ме-ђутим, до и потврђење не дође, фактично при-

државају мере у редукцији конгреса одређе-не — ипак не само да се на то не обзиру, но баш међутим производе свештенике где са-мо могу, и где пре бар поштали неби, само да толико учине, да редукција бар за њиовог ве-ка остане толико, као на папиру. Незнам, да ли сви тако раде, али неки за цело. Овоме дакле нужно је увођењем редукције што пре на пут стати. У системи снабдења свештен-ства има мана, јер је без точни статистични података наређено — али је „минимум“ (не-обходно нужно) свештенству осигурано, (об-штину је у власти и повећати плату, и обе-ма странама пут је рекурса остављен. Имали би де другог сабора искуства о манама си-стеме, или о доброту или погрешности саме системе.

Што се школе тиче, та је по новој систе-ми уређена; помоћ је горњим граничарима за-кључена; у обзиру наши гимназија, богосло-вије, препарандије и стипендија за изучење и мушки и женски учитеља има доста целихо-дни закључења.

Све нам ово саветује, да жељимо и тра-жимо, да у живот ступе закључења конгреса осим онога, где се устројство конгреса Њег. Величанству оставља, које закључење по себи вредности нема, јер сабор није имао право, сам себе се одрицати, и најбитније право на-рода и конгреса, народни орган преустројити, другоме у руке предати.

Новосадска је општина у том смислу пред-ставку министарству просвете у Пешти подне-ла, и жељети је, да и друге општине подобне представке поднесу оној влади, под којом су. Досад су то само Фабрика и Итебеј учинили.

Али ће се рећи: то је поље опортуните-та, целиходности, где се начело и тиме те-мељ аутономије из вида губи.

Да видимо дакле оскудевали конгресу од 1865. године темељ легалности, законитости.

Наш је конгрес подпун, кад има 75. заступ-ника, и кад је међу њима сарамерности ста-лежја, 25 духовни, 25 из провинцијала, 25 из границе. На конгресу од 1865. год. било је пак свега 60 заступника, и то 15 грађански, 20 духовни, 25 граничарски. Сабор није био подпун, дакле ни легалан, ни законит. Но под-пуност и легалност није једно и исто; то и Суботић признаје, кад вели, да легалности не би сметало, кад би сабор био неподпун зато, што би неки део нашег народа, који бира, до-шао под туђу власт. Ако је тако, то је и ов-де подобан случај био; и овде се нешто по-добно окупијаци (освојењу) догодило, т. ј. не-колико изборни ерзозова иступају из круга на-ше митрополије и нашег конгреса, приљубљују се другој, и шиљу заступнике, да то изјаве и да иступе; то мање побива легалност кон-греса, него кад неколицина ерзозова нехотећи се својим правом послужити, не би заступ-нике бирали, или би неколицина заступника по све, или на дуже времена код куће остала. Сабор је био ербски; који су изостали? Ро-мани; ербска кољчина је остала без Ро-мана иста, као и с Романима. И сад, кад би се конгрес пољубаво, не би се по закључењу 75-це него по закључењу 60-це попунио, па потом се статут новог преустројства сачинио. Види се и по том, да и у смањеном сабору има основе легалности.

Но ма како формална легалност сабора сто-јала, једно је, што му суштину законитости одржава — а то је: tacitus consensus nationis (ћутајуће одобравање народа). Народ није про-тествовао противу држања таког расправног кон-греса, или противу његови закључења; ниједна општина није се у том обзиру покренула — можда је требало чинити, ако се конгрес за незаконит сматрао, али што се није чини-ло, најмање се може пребацити онима, којима би се, да су покретали, прикор чинио, да то чине, што нису на сабору у већини би-ли. Факт је, да је и онда, и кад је уставни живот повраћен, прошло и остало без протеста.

Ово су основи и разлози, који мене у же-љи утврђују, да саборска закључења, каква су, таква, што пре у живот ступе, па да се на основу новоустројени општина даље ради и тражи.

Међутим ако би већина наши општина из разлога строге формалне законитости занета за боље налавила и жељила, да се биши сабор игнорије (непризна), и да се нов сабор иште, то би они, који су на бившем сабору у ма-њини били, најмање узрока имали, томе и чим одипати се; само би онда требала жеља и во-ља општина, да се што пре и што озбиљније пред дотичним владама изрази, да се преду-реди можда „fait accompli“ (евршени чин), и строго узевши, нов сабор имао би само оску-девајући 15 (колико ли је?) места разделити, у тако испушеном сабору имало би се само преустројство сабора по духу и потреби да-нашњег времена предузети, па тек на новом основу изабран сабор могао би се у распра-ву и решења црквенонародни дела и самог о-сталог организма упустити.

Др. Свет. Милетић.

је у сабору малена крајња левица, а може се рећи да јој правац даје Лауш Кошт; та се странка сваком даном све већа у земљи шири и начела њезина овлађују. Кад би ова странка у сабору добила већину, онда би се могла надати да ће се и Мађари, који су у овој шаке добила владу, моћи изравнати са осталим народностима у Угарској па и са троједном краљевином; али за то нису ни бар близу изгледа, те таконе може се ни мисли на поље какво изравнање. Та ено познат је предлог пододбора за решење питања народности, који ове баш ни најмање не може задовољити; па су органи владини и већине саборске и против таког предлога оваку страшну вику подигли, да ће одмах Угарска пронасти, ако се тај предлог у сабору прими. Пре неки дана је и жупанија земплинска послала представништву вароши Пеште један меморандум против тог предлога за решење питања о народностима, молећи ово да је у томе подпомогне; и представништво пештанско је тај меморандум с усклицима поздравило. Кад се и жупаније већ против овога предлога дижу, који ни из далека не може задовољити народности; да шта би тек онда чинили ти запешеваци, кад би овај предлог био такав, какав би требало да је, и како га желе искрени пријатељи изравнања са свима народима у Угарској! Зато велимо, нека се нико не нада да ће штогод бити од мирног поравнања и задовољења свију народа у земљи; Мађари терају неку вицу политику: они траже пријатељства и братства са свима другим народима на свету, и са Финијама и Турцима, само са онима не, с којима у једној кући живе, с којима су толико векова и добро и зло делили, које су у невољи браћом називали. Бадава их толики људи опомињу, да се окуну те политике, која их сама у несрећу и пропаст води; бадава су и сва писма Коштуова, за кога се бар не може рећи да је непријатељ мађарском народу; све то ништа не помаже. Нека их, видимо докле ће тако дотерати. Ми Срби не ћемо никад очајавати, јер ако у овој земљи и не будемо могли како ваља развити се и напредовати, ако нам Мађари и прецили буду развијање нашега народног живота; ми имамо још и на другој страни будућности, ми смо само тек један мален део овога народа, који се спрема да заузме оно место у реду напредних и слободних народа, које му је одавња намењено. Тамо је наша будућност, ако је овде не будемо могли имати. А куд ће Мађари?

Јуче је овде с великом свечаношћу погребен Ал. Дожа, други подпредседник садањег сабора, родом из Ердеља. Он је био један од знатнијих мужава мађарских и на политичком и књижевном пољу; особито је лепо име себи стекао тиме, што је врло вешто написао државно право Ердеља. Био је професор права на реформатској школи у Марош-Вашархељу, где његова породица већ од 140 година професорује; јер у тој школи био му је прадеда, деда, отац његов, он, и сада му је син професор.

Како се у Угарској уставност повратила, збива се овде свакојаких ствари. Мецидије из Цариграда све једна другу сусетижу; сад је опет велики падаци овде њих седморицу одарили вањима свога благовољења. — Људи овде све на врат на нос лете и отимају се, ко ће пре да се помађари. Сваки скоро дан може се у овдашњим листовима читати читав низ оних, који су имена своја помађарили. Читам баш пре неког Перковића у Новом Саду, да је сад постао Петервари. Е па сад нека рече ко таконе, да није прави коренићи Мађар. Има их такових свуда по свету. Ено и у Србији знамо да од Ровена постају Рујићи, па „још ко томе“ и славни ерпски „спасатељи.“ — Но осим оваких има овде заиста и лепих појава, којима се сваки пријатељ слободе и напредка човечанског само радовати може. За ово неколико месеци је особито журналистика јако оживела. Разни листови, политички, научни, забавни хумористички ничу на све стране као печурке. Види се како свачему прва ваздух уставне слободе. Особито је вредно овде да споменем, како се сваком даном све многе листови, који су писани за прост народ. Таквих листова има досад већ више, као што су „Független lapok“, „Igazmond“; а сад ће опет скоро Јос. Мадарас, један од најзнатнијих чланова крајње левице, да почне издавати такав један лист за народ под насловом „Népfar“ (народни лист). Дакле сад ће и тако малена крајња левица, која у сабору те мало више него десетину чланови броји, имати већ два своја органа. Камо среће, кад би се и ми могли тако пофалити; или кад већ не може овде код нас тако бити, а оно да је бар којом срећом тамо преко у Србији боље. Али шта ћемо на то да рекнемо, кад тамо и „Србија“ једини независан лист мора кадгод место уводног чланка да доведе о гласе! Но надамо се да така чудна ваља више неће бити; ми се много уздамо у ново министарство, ако то јест буде шта од тога.

Јављено је у нашем листу, како је лепо и сјајно испало оно „село“, што га је пре две недеље дана „Преодница“ приредила. Сад нам имамо опет да саопштим, да ће у истој дворани, т. ј. код „инглеске краљице“ у недељу 26. о. м. „Преодница“ и друго „село“ приредити. Надамо се да ће се овом приликом и овдашњи и будимско ерпско становништво омадаши што онако лепо као и први пут, а и још боље одазвати.

У Вуковару, 12. нов. Овде и по целој Срему живо се ради око избора посланика од народне странке, а заиста је сада већма но икада време, да се са највећом патриотском јавношћу око тога настоји, јер је ово у свакоме обзиру занета од судно време; ерпско-хрватски народ у троједној краљевини мора се данас при овим способним комбинацијама са свом снагом слошки одупрети противсловенским плановима политике бајато-андрашијевске и недати, да му са његовом домовином располаже непријатељска ћуд оног феудално-мађарског одривка (јер то се странком не може ни наврати), која у срцу својем има толико исто осећања за самостојност и словенску будућност ерпско-хрватског народа колико и — Китајца, какав. — У Срему је народ свестан и по свему се може сада већ казати да су по овима срезовима избори народним кандидатима осигурани. Само је главно и неопходно нужно то, да се у свакоме срезу један народни кандидат утврди, да се гласови не цепену; зато ваља народна странка у свакоме срезу с тиме да буде на чисто. Од централног одбора народне странке изаћиће ових дана проглас управљен „бирачима народне странке“, у коме ће се међу осталим саопштити имена свију оних, у којима народна странка има поверења, од којих се дакле сваки може за посланика изабрати; бирачи свакога среза нека себи изаберу једнога од њих, сви су ваљани. — Надамо се, да ће народ у Срему овај проглас примити срцу, јер се у њему баш народу из срца и говори! — Уједно ће у сваком срезу бирачи народне странке пре него што приступе избору, у записник предати протест против октроисања изборног реда и устројења сабора, и само ће уз тај протест приступити сабору.

Из Руме јављају да тамо ствари по народну странку добро стоје; кандидат је народни др. Јов. Суботић. — Овде су у Вуковару изгледали такође добри; да наведем међу осталим то, да су се у петак 10. о. м. започели у нас бирати изборници и да међу шесторице, што су тај дан изабрани, има 3 правосл. Србина, 2 кат. Србина од народне странке, а само један Немац.

У нашем срезу вуковарском јако се ради за кандидата владиног, и то ради главом сам вел. судца Миковић. Дакле узмите на ум: од народа слободно изабрани судца ради у корист против народној влади, а на штету народу и његовим интересима! Па још сам собом народ наговара на оно, што му је на очевидну штету; то се зове злоупотребљавати народно поверење; у опште нам се чини, да с једним можда изузетком сва г.г. судци слабо оправдавају поверење, што га народ имаде у њима изабравши их на та места; то је жалост, да је тако, али народ то све добро туби и блежи, па кад дође до тога, да он глас свој подигне, онда ће та господа чути чудну песму, што ће им из народних уста загудити! Каквом мером они сада народу мере, онаквом ће им и он одмерити! — Вел. жулан је све судце позвао на дан 14. (26.) о. м. у Вуковар на договор, како ће ваља при изборима народ обмашивати, уверенимо да се народ неће дати обманути лепим речима, а можда и претњама својих жалосних старешина. — Овде је у Вуковару мађарска фракција по видовима прилепила плакат, у коме препоручује за посланика Данила Јанковића, спајију чалманског, који је већма за безусловну свезу са Мађарима, него што је можда и сам Андрашија; мрзи Србе и Словене у опште, а неће ни да зна за каква права троједне краљевине. Ето то је кандидат мађарски!

Главна је скупштина, као што чујем, озго забрањена. Други пут више о том.

У Руми 15. нов. Данас у подне стигао је овамо изчекивани др. Јова Суботић. Тог истог дана конференцијом су овдашњи грађани и одјетници код дра Димитријевића, а сутра дан у стану дра Суботића. Посејета конференције била је многобројна, у којој учествоваху и многи грађани са стране. Једногласно је закључено, да се у погледу државоправни питања има придржава саборских закључака. Томе доследно неусваја се октројка изборног реда. Она је донешена против сваког уставног начела, и против изричних саборских закључака. Осим тога измајсторисана је тим изборним редом за владу саборска већина; те баш да влада најплеменитије мисли опет не може изчекивати да саборски посланици веза-

ним рукама наопако у сабор дођу. Такова већина није никад прави израз јавног миљења и будући закључци такве саборске већине, нису никад у стању постати давно жуђено консолидовање опште отачбине. Са тога закључено је: да се на основу овог изборног реда, избори посланика истина предузму али је жеља општа, да се сабор не конститује, већ да посланици ако на сабору у мањини остану са протестом кући дођу. Уједно нека том приликом изјаве, да влада, ако жели да се њен програм усвоји, нема нужде мајсторисати изборни ред, већ нека сазива сабор уставним путем, и нека поверењем, обавештајем и убеђењем у сабору већину поврати. Била је реч и о Живковићу и његовом разговору. Том приликом констатовано је да се по њему у изглед стављено уређење уже отачбине оснива на саборском закључку 42 од године 1863, и по тиме да би се преко тога на сваки начин дало разговарати: али октројка изборног реда пречи сваки претрес. Почем је у осталим Живковић обећао са уређеним програмом изаћи то је решено да се пречека на тај програм. У част г. дру Суботићу бијаше одређена сјајна баквада и банкет. Али нам у петак у јутру одозгоре телеграмом забранише и једно и друго. Забрава ова побудила је код овдашњи грађана опште негодовање. Многи држе за немогуће, да је висока власт у Загребу невину ову забаву и уставно право, из политички обзира забранила. Сумња се да је наша среска власт морала горе јавити, како предстоји тучење, палидба, или други какви мортатераји. За њу се бар зна, да је одвећ ревносна у забрани угушивању и т. д. Људи од таквих мисли, темеље своју сумњу на даљем догађају. У вече напие кад је баквада хтела бити патролисаше жандари, четници и пандури по мирној вароши ако би запета белагерујенгестанд бије. Г. судца есеђаше у кафани бутун пушећи, и прилаше са задовољством рапорте од патрола — да на пољу нема никак и нереда ни ларме. Тој вечера догодише ова смешна епизода, која подпуно осветљава предузете строге мере. Ишао овдашњи један мيران грађанин С. А. у кафану, на путу сретне патролисајуће пандуре, и незнајући шта је упита их „шта тражите момци? тражимо неред и ларму господару бијаше наивни одговор пандура — бога вам нисте ви тамо чули какву ларму и неред. Ето видите тако се прави од муве медвед. У суботу у вече дао је др. Димитријевић у част дру Суботићу вечерњу забаву при којој учествоваше овдашњи одјетници и грађани. Бијаше то лепа духовна забава и трајаше до два сахата после поноћи. И овде се и опет наша власт побринула за сигурност; јер некоји видоше четника и жандаре, где се поред куће саетаху и контролисаше мирне грађане. Сутра дан одпратише на колима и отјмени грађани са коњаницима дра Суботића у Ириг. Старорумљани звониче и нуцаше из топова. Ирижани примили су госта, и одпратили су га многобројно до Каменице.

Из среза Ердевичког 11. новембра. Бирачи среза ердевичког на народну странку спадајући одлучише за заступника изабрати Јанка Томбор парона ердевичког, кога им је централизован одбор препоручио.

Овај родољуб познат је одавња као врли бранитељ народних права. Ондако је у Ердевику има 6 година; он је стекао својим политичким и моралним понашањем обите штовање код нашега народа, Ми смо уверени, да ће наша права и наше народно поштење у њему значајна заточника имати.

Међутим ваља нам бирачем на опрезу бити, јер ће се жупан Кушевић и његов створ судца Младеновић из петиних жила упињати, да његов избор осујете, и владина кандидата Живковића буди пошто протуррају.

Ми признајемо лепа својства г. Живковића, али због његове нејасне политике неможемо му у ово за наш народ одлучно доба заступничтво поверити; и то тим мање, што смо се у конференцији дне 17. септ. т. г. у Ердевику држаном обавезали само онога за заступника бирати, који створен онде програм народне странке подписао буде; осим тога г. Живковић неким несретним случајем увек се у колу непријавно нам аристократичко-мађаронске котије налазно, с баруном Шишлавичким Раухом по Срему се вратио и у вуковарској конференцији народњака с програмом својим пропао; зато и наши политички назови и поштење наше странке недоуштају нам њега бирати према да другаче по заслуги ценимо.

Знајући ове наше мисли жупан Кушевић одредио је у очи избора тобоже предавати обштинске уредбе, а у истина том приликом агитовати противнашега кандидата, и радити за владиног.

Већ сада судца Младеновић коме није доста октројка изборног закона и реда, већ кој би нам рад још и бираче па и заступника октроисао — виче по селих овога или онога човека несмете за председног изборника бирати, а Томбора не готово не јер —

вели тај либерални судца Томбор није Србин! Па шта је ако није Србин? зар нису браћа наша католици Срби као што смо и ми? Ми велимо наш кандидат је стопут бољи Србин, него што су они официозни Срби који под племенитом плаштом Србства своју немиленишту себичност и крухоборство сакривају.

Зато браћо бирачи сложено! неради се ту о особи, већ о начелу; избором нашега кандидата остајемо верни програму народне странке, кој подписасмо, а избором владинога кандидата било Живковића било кога му драго другога, изневерили би своју странку свој програм одобрили октрој и оно прогонство које су наши врли патриоти, толико без узрока и истраге поскидани професори и чиновници претрдили; покорили би се Рауху, који с тероризмом почео, и октројком свршио.

Зато браћо родољуби! састајте се чешће поучавајте народ не само у свом месту, већ и у близини околини, да нас дан избора дан 25. новембра неприправне и несложне невазмете; да нам не буде дан тај даном Солдерије и Садове! неуморни и родољубним настојањем парализујте сплетке официозних људи.

Онде где се ради о поштењу или срамоти, о слободи или робству, о сјајној будућности ерпско-хрватскога народа или о проклетству потомства, онде није свестну Србину тешко бирати.

Дакле сложено, одважно и разборито, па је наша победа!

— Београд 10. нов. Мислим да сте већ добили адресу посланика јагодичког, проте Јове Јовановића, коју је он спремао да предложи народној скупштини, и ова да је кнезу; а коју је министарма измајсторисан одбио. Али опет зато посланик пожаревачки Александар Николајевић захтевао је да се гласа, хоће ли се ова адреса читати пред целом скупштином или не. И трећина скупштинара после оноликих протух новца, и претња било је за, а остали против.

Имеђу ове адресе посланика јагодичког, и оне спремљене адресе наших министара, види се грдна разлика. У оној се огледа патриотизам и живи израз народних потреба и жеља; док у овој спремљеној адреси види се само одобравање повторавање тачке по тачке из престолне беседе.

Из те адресе проте Јове видимо наш свет и то, да ли се у њој одиста огледа „партијачност“ и „хрџаве намере“ као што плаћена гласила наших министара имају обичај рећи за све оно, што није по вољи неколицини.

Ова адреса није могла прећи на скупштину али како смо извештени она је опет дошла у руке нашем кнезу.

Овом приликом шаљем вам предлог посланика јагодичког за слободу штампу, да га у нашем поштованом листу штампате. (Саопштитемо. У.)

Ви сте ваља чули о промени у нашем министарству. Ова је промена значајна. Сам кнез у писму писаном Гарашанину вели: да ће државни посао да преда млађим силама. Нагађања о овој промени свакојака су, говори се да Гарашанин није испео посао код порте над је тражено удовољство за овај догађај на „Германији.“ Па како је веле порта тај протест најодеудније одбила онда је морао и он пасти. Други опет веле: да су сви министри за рат, а он противу тога, и зато се морао уклонити. За које време знаћемо управу, шта је прави узрок.

Од како је учињена ова промена, код нас је нешто живље и радосније, свако ти се нада и радује да ће и остали министри поћи путем Гарашанина, и да ће са овим новим министром доћи и људи који ће својим радом поврнути нов живот, те да се једном и ми опростимо овог ужасног мртвила.

Јован Ристић садашњи министар, кога с нестрпљењем овамо очекују, доћи ће кроз два три дана. И онда ћемо видети шта ће бити.

На садањој скупштини народној водила се реч о хаљанима за народну војску. И министри то живо подржаваху, да се цела народна војска одене у једнаке хаљине. Чуло се и противних миљења наших посланика, нарочито због тога што се то прирезом мисли учинити, а то је тешко нашем народу.

И сад вам могу јавити да ће се прирезом по 30 гр. пореск. на главу скупити 270.000 дук. од које суме начиниће се хаљине за 60.000 народних војника.

Ми овај поступак никако не можемо да оправдамо, једно за то, што ће тај прирез народу тешко пасти, а друго и због тога што наш народ и онако има годне хаљине, које се удесније и лакше за њега, него да се утегне у какве измајсторисане хаљине. Осим овога ову грдну суму новаца народ би радије дао за какву другу цел, в. пр. да се више набави оружја и других ратних потреба, ако се одиста мисли на какво замашно делање.

Од неког времена опет се проноси глас, да ћемо „на пролеће“ имати рата. Е то ће бити шесто пролеће од 1862 године, видимо да

ли ова година што иде не ће проћи, као и до сада.

Наш светли кнез обећао је видати народно повориште. Како чујемо оно ће бити на оном истом месту на коме је онај стари театар.

Баца на великој школи саставили су дружину „Побратимство.“ Круг њихове радње врло је ограничен. Али за сад колико толико, само да се што год ради.

— Београд 9. новембра. Да се види колико у нас амо цензура јавну реч тлачи, оставићу вам саопштити један чланак о последњој скупштини у Крагујевцу, који је „Србија“ охтела донети, али јој цензура забрани. Тај чланак јест овај:

Рад народне скупштине.
„Званичне „Србске новине“ дојеше већ и првештак записника овогодишње народне скупштине. Нећемо да кажемо „Миољске скупштине.“ Јер би ради били да се народна скупштина једном већ престане називати по свецима и празницима, но да се држи редовно сваке године.

„Као што смо и досада отворено с чистом намером бранили општу корист отаџбине и заступали слободу нашега нашега напредног века: тако се уздамо, да нам се сада неће ускратити реч, да наместо свету исказемо прво осећање, први учестак што га на нама остави кратким својим радом народна скупштина. И ако би се у многоме за ускраћивање слободне речи жалити имали: опет ни смо се поколебали у вери, да ће и Србија у унутрашњем развоју свом поћи са духом времена, на свесном вољом народа и патриотском развојитошћу поглавару свога извршити задатак свој: да остави браћи из околи светли својим установима, и да их наравном (моралном) снагом привлачи у своја недра више, него ли што би се то хиљадама и хиљадама бајонета учинити могло.

„Ова нада наша да ће се слободном речи после скупштине отворити шири круг, учиниће се неким смешна и лакоумна. Но ми смо од оних који у добро, истину и правду вечно верују, који се у неодољиву снагу садањег напредног доба одвећ крећемо. На и ако народна скупштина по најважније слободу нашег живота не усвојила, опет сам појав тих предлога на скупштини у ово време може сваког разумног патриоту да обрадује, особито кад предлози долазе од више њих најзнатнијих и најобразованијих посланика ове скупштине. Има неких истина и ствари које тако јако пристијају за срце народа и пристају уз дух његов, да их ваља у приликама само изнети на среду, на им је већ тиме мисао победа осигурана. Свака мисао истинита, мисао корисна и практична, кад јој је прокрчен пут, она је као и здраво семе кад се баца у родну земљу: ниће ће, порасте и разгранати се, док се и не надах. Тако смо тврдо уверени, да ће готово сви важнији предлози народних посланика о условима правне и уставне државе постати и код нас за кратко време живо слово, те на првој идућој скупштини добити за се већину представника народних. А несумњиво да и наши читаоци знају, које услове и предлоге мислимо. Слобода штампе, закон о одговорности органа извршне власти пред народном скупштини, шири круг изборног права т. ј. да и чиновници бар од судске, просветне и финансијске струке могу бити изабрани у скупштини, порота за веће преступе и злочинства — то су по нашем мишљењу стубови правној држави. С тога и благодарно оним народним посланицима, који овимак свесним предлозима пред светом осветлише образ себи и народу који их је послао, и показаше да Срби као што су на бојном пољу јунаци за слободу и отачину своју, тако хоће да и домаћим развитком, општинским и државним животом својим не изостану иза других напредних народа.

„За сада ћемо да прегледамо рад скупштински на брзу руку, а доцније ако нам прилике допусте, вратићемо се на њ опширније.

„По реду на првом месту стоји престолна беседа, којом је скупштина отворена. По начелу и околностима које код нас владају, та највиша изјава о стању земље наше, тај узвишени поздрав владаоца с представницима народним остаје изван домаћаја наше критике. Но ипак смо срећни што имамо да обележимо три сваком Србину миле ствари у престолној беседи, а то су: прво градовање у нашим рукама, а с тим осигурања унутрашња самосталност Србије; друго, уздање у народну војску а с тим је скочан и велики позив који ће Србија имати скоро да изврши, и треће, што престолна беседа нема сада да помиње ни о каквим неповољним приликама или догађајима у домаћем стању нашем.

„У адреси скупштинској на престолну беседу исказано је најпре опште осећање народа због српског догађаја са градовима. А после је дат израз такођер општој жељи о народној војсци, поносу и нади србској. Но ми би још живље означили те ствари. Ми би казали, да сталнога мира и напредка неможе бити код нас, док се браћи нашој у осталим областима царства турског не скине тешки јарам ropста, док им се не ујемча човечански и народни опстанак.

„Нека нам је допуштено изјавити наше скромно уверење, да је у адресу ваљало увести нешто и од оних предлога које смо горе означили. До душе, у скупштинском записнику стоји да је јагодички посланик прота Јован Јовановић изнео у одбору други напрат за адресу, на кад му одбор то није прихватио, он је хтео да га у скупштини предложи.

„Но ми незнамо каква је био други напрат адресе, јер га у записнику нема. Председник скупштине противно парламентарном реду и обичају допушта да се јагодичком посланику закрати реч о адреси, и сутра дан на захтевање пожаревачког посланика стави на гласање не адресу саму, но право посланика да може о адреси говорити. И скупштина са 33 противу 90 гласова то право не призна.

„Мислимо да овде није ни могло бити спора о праву посланика да говори, и нећемо се омастити ако кажемо, да се нигде у свету по скупштинама не закрваљује реч посланику, докле год је не зло-

употреби, па и тада председник је дужан да брани ту слободу речи до крајње могућности.

„Но ако и није примљен у записник напрат адресе што је изнео посланик Јагодички, опет се у записнику каже, да су у том саставу били неки предлози који „у адресу не иду“, и за које је истоме посланику остављено право да их доцније одвојено поднесе. Кад загледамо у доцније записнике наћи ћемо као што већ у почетку рекосмо, више знатних предлога, од којих онај најважнији долазе од јагодичког и још неких свесних посланика. Те тако од прилике можемо судити, шта је и у оном другом напрату адресе у главном било.

„Види нам се чудно, што је председник предлози и скупштина усвојила, да који год што од народних посланика има да предлаже, да то учини писмено и да преда одбору. А чудно нам је с тога, што велики део, готово половина скупштинара као земљопоседици нису умели поднети ни имена свога, а како ће градити писмене предлоге? Наравно, морали су ићи коме да им напише; но то је тешко и заметно. Већ и с тога је јасно, да ваља желећи да у скупштини дође што више не само писмених но и просвећених и образованих људи.

„Јако нам је што су неки одвећ важни предлози стављени у записник кратко без побуђења, и што не знамо који су посланици у одбору били за, а који против кога предлога — те да би према томе знали коме ћемо наше поверење дати о избору за идућу скупштину. Предлог за одговорност извршних органа пао је у одбору само за 1 глас, т. ј. са 19 противу 17. Па како би нам било стаало за тим да чујемо разлоге оних који су били противни томе предлогу? Тако и предлог за закон о штампи како би радо чули с његовим побуђењима, као и разлозима оних који су му били противни. Но на срећу као да тај предлог у скупштини није имао толико противника као у одбору, и скупштина је ту ствар оставила на увиђење светлости и просвећеном владаоцу, од кога се можемо и надати, да ће наша отаџбина у том погледу скорим стати упоред с другима европским земљама.

„Кавак слободан дух дише у народу, види се осим осталих из предлога о поретком суђењу. Тај је предлог усвојен и препоручен влади. — Било је и других слободоумних и за просветом тежих предлога, као: да се народној скупштини да место у законодавству, да се и чиновници од просветне, судске и финансијске струке могу бирати за посланике у скупштини, да скупштина сама себи бира председника и секретаре, да се поправни закон о општинама и ђумручким таксама, да се поправи стање свештеницима и учитељима, да се заведу реалне и полугимназије по свима варошима и т. д. Уз најважније предлоге видимо имена јагодичких, прворечких, пожаревачких, шабачких, средеревских, књажевачких, крагујевачких и лозничких посланика. А јак нам је што уз неке либералне предлоге од начелне вредности не видимо имена посланика београдских. Може бити да их морално спречавала та околност, што су односно према другим и преважњим посланицима на избору добили мало гласова, јер као што је познато, у Београду је дошло сад на избор свега 140 бирача. Но имамо да забележимо и неке њихове занимљиве предлоге, као што је питање управљено г. министру спољњих послова о догађајима у Русуци, којим је поводом изнета пред скупштину прениска српске владе с Портом око тога; и други предлог посланика г. Арсе Лукића да се поруше градови. Г. Живо Карибиберовић предложио је да се Београд прогласи за слободно пристаниште. Наравно ово су тек лепе жеље, које влада може имати на уму.

„Готово у свима предлозима скупштина је пристајала како је одлучио одбор. Но у једном предлогу местно питање које се непосредно тиче само једног краја Србије, скупштина је противно разлозима владиним одлучила и то великом већином гласова, да се полугимназија премести опет из Неготина у Зајечар, где је била ове већ 7 година, а тако и да се столица епископа тимочког премести у Зајечар; ово су колико се сећамо, вакталне још скупштине св. андрејске и мало - госпођинске, јер је Зајечар место здраво и на средокрају оних југоисточних окупација, а и са свезу са суседном браћом Буџарима удејније од Неготина.

„У опште, колико споља по записнику скупштинском можемо рећи, чини нам се да је скупштина према саставу свом и према околностима прилично живота показала. А кад би могли имати потпуно стенографски извештај и прави поглед у целу радњу њену може бити да би то још боље потврдили.

„Само две одвећ важне ствари не налазимо у предлозима народних посланика, а то су: да се скупштина држи сваке године и то да се држи увек у Београду. И чудимо се како бар београдски посланици ово не изнесоше. Та помислимо, да су три године у данашње време као некада тридесет. На какви смо — да смо, само да се чеће у лицу народних представника виђамо, да се о народним жељама и потребама договарамо, да се с владоцем својим обавешћујемо и споразумевамо: на ће унутрашњи развитак и благостање зацело боље и сигурније поћи. А да би боље било, да се скупштина држи у Београду, говори већ и то, што је већина образованих и научних Срба у Београду, и што се у Београду има на руци штамарија и средства за саопштавање рада скупштинског.

Нови Сад 15. нов. У овдашњој штедионици биће 20. о. мес. (2. Дек. п. р.) скупштина ради избора начелника. Опомињемо све чланове, а особито Србе, да у овој ствари не буду немарни, него за времена нека се постају те пријаве па на избор у што већем броју дођу, како ће се права воља чланова дознати, а неће њих неколицина радити што им је воља а на штегу овог по сву околину благодетног института.

— Из В. Кикинде јављају нам да су тамо за дистриктске представнике изабрани др. Св. Милетић и Брановачки. Представништво ће се скорим сазвати. Народ је опште задовољен Милетићевим интерпелацијама.

— Као што из Беча јављају, повереништво, које је одређено да своје мњење о закону о каматама, једногласно је одлучило, да се

закон од прошле године обустави, и изабере пододбор, која ће спремити нов закон о каматама.

— „Хон“ од 24. п. р. саопштава спроводно писмо Гарибалдију, са којим му се од мађарског народа шље 3000 франана као својевољно скупљени приноси за рањенике талијанске.

Т. Нови Сад 13. нов. У суботу 11. (23) нов. беше у Новом Саду беседа, коју приреди омладина.

Кад уђеш у дворану, на први поглед могао си приметити, да се одликује тиме, што се прилично мало искућило гостију. Време је послужило лепо а у Новом Саду има толико публике, која посећује беседе, да би се једва сместила могла у тој дворани, па зато јесте врло тешко погодити, зашто беше то вече дворана тако препуна. Тешко је прави узрок погодити, јер неможемо веровати гласу који се пророси: као да врло много не хтедохе доћи за то, што се приредило сувише србских игара! Ми би пре рекли, да се код нас у опште сувише игра, па где је толико наслада у игрању, ту је одбор мислио да се налази и толико народна поноса да ће сваком још мало бити само четири србске игре у реду од седам приређених игара. Ми ћемо и одсад веровати, да се код Новосађана налази више поштовања и уважавања себе самих, него наклоности за мајмунско подражавање туђих игара. Зато не верујемо ономе гласу, а још мање би могли веровати другоме, који вели, да су неке који из омладине наговарали публику да не дође, тужећи се, да је сувише мало трипут страну играти, кад се четири пута игра србски. Ако је омладина стало да играва, стадо јој је ваља најпре да шири српске народне игре, које су готово сасвим занемарене у нашим „отмињенијим“ друштвима. Ако ћемо мајмунисати и трајатишати се, онда није нужно да се зовемо српска омладина, онда ћемо вртити се и даље на туђим штулама на место да корачамо поносно својим собственим ногама под владом српског духа. Та докле ће се спокојно „lustig und gemütlich“ играти како туђин свира, играти „дупелери и валцер“; је ли у томе узор и језгра „Младоме српству“ које је позвано, да буди народну свест и шири народну просвету?

Ми ћемо веровати, да ће се у будућим приликама показати, да Срби и Србинке у Новом Саду имају свести о себи, и да у њима живи чувство поноса српског.

У малом друштву на посљедњој беседи забављало се пријатно и доста живо. Суделачи су с таквом вољом свирали, певали и декламовали, као да су пред пуном двораном. Госпођице заслужују највећу похвалу и захвалност на доброј вољи да у србском кругу свирком суделују; у њиховим тоновима може бити пуно вештине, а што нас голема већина то безазлено слуша, ма да ништа неразумне, ту нам наравно ни најмање нису госпођице криве, али би их молли, да се мало и на нас обазру и да нам помогну у овој негодји, па да у друштву не свирају само себи, него да посвирају и од оних песама, које се у општој српској души разлежу, па да поред вештине осетимо и појезице у тоновима њихове свирке; те да се осети добротворство савеза вештине са општом користи и тако постане јасно, да човек није ради музике, него је музика ради човека.

Песме су нас пријатно расположиле, које је ли одпевао, а и декламације, које вештином, која чувством, довољно су забављале публику. Тако исто и говор А. Хаџића „о срцу а за срце“ тујеговорено о томе, како се и сувише брину наши о неговању тела наших лепотица, како се старају и за ум њихов, а како на срце веома често заборавају. Срце остане као нека презрета сестра, поред других сестара — тела и ума. Тело и ум и носе као на чинији просоцима, а срце не може нико да види — оно остаје дома у зашећку, док се тело и ум пред светом размеће. Па ипак које је ваља од красоте тела и ума, ако није и срце лепо? Тело нас привлачи, ум нас осваја, а само је срце кадро, да нас стално веже да нас са свим задобије. Нема правне користи ни од тела ни од ума, ако је срце глуво и немо, те не чује своје рођене звуке, ако не зна зборити језиком својих осећања, ако не зна погодити жицу у каквим племенитим грудима, и ту извести свети акорд, који звуке од две чисте душе спаја. Ваља нам дакле тежити за хармонијом између тела, срца и ума, — само то тројство може учинити, да жене буду праве жене, а људи прави људи. Говор праћен је животом тпањом и допадањем.

Пре него што се почело играти, пријамисмо неколико поздрава од наше браће из Ст. Градичке, Сегедина, Печуја и Кекеметска, који нам желе, да све што је код нас буде српско и честито. Ми остајемо и даље у тој нади, да ће све тако бити као што нам браћа желе, у томе нас подкрепљује уздање да омладина новосадска неупричада онима који једно говоре а друго раде, него онима који постојано настоје око тога, да се у свима приликама друштвеним шири здрава свест народна за којом тежи целокупна омладина српска. Та ако у очи овако важних догађаја какве најближа будућност Србима носи, ако у очи часа кад ће се делити несрећа и срећа србска, нисмо дорасли да озбиљним радом и животом засведочимо познавање себе и свог положаја, а када ћемо? Хвалимо се, да смо готови и крв своју заложити за општу ствар; а како би били јалосни јунаци за народну светиљу ако би пред расцветим телом народа у целеним чизмицама и белим рукавицама вртили се као мајмунчи, и курмакхерисали као блудни синови онда, кад нас све око нас опомиње да је крајње време прибрати сву бригу патриотску и сву мушку озбиљност, да би сачували дух расветог мученика и уквренили га новим животом за ускршњу славу! Новосадска и београдска омладина познате су по свом положају да предлаже осталој омладини србској у делу патриотске дужности, и ево је дошло време, да се на том делу присвећују и озбиљношћу огледамо. Ми поштујемо свачију личну слободу; али нико нема право име омладине србске — посвећено напредку народне свести — злоупотребавати на организовање и ширење развратних нарави из туђих крајева. У име светиње омладинског позива, сматра ћемо за дужност, да убудуће свако тако злоупотребење поименце означујемо.

НЕКА СЕ ЗНА.

Србска публика сведок је ниским грађама које се у „Напредку“ и у „Видов-дану“ прошијају противу личности оних патриота који отворено и стално на пољу јавности слободу и напредак народа заступају. Колико је нужно било, да се одбрани нападнута част оних противу којих ти листови пишу, ми смо давали у нашем листу места личним одбранама. Данас споменути листови ударају бездиподно несомно на ову или ону живу личност, него и на најсветије успомене и узоре народних врлива, изопачавајући речима и мисли, и просипајући клевете на сваки политички карактер србски који пред историјом светли. Ту је јасна нечиста и непатриотска намера њихова; а ми једном за свагда изјављујемо, да се таквим противницима који ништа неразлижу и ништа не докажују, него саме пиљареке грдне просипају и вину подижу, да са људима који се нестиде и јавно предаваће изопачавати и своје речи и мисли другоме подметати, — а сами никаква програма и начела на средунезносе, да са онима који своје задовољство у општој срамоти траже: нећемо никаква разговора да имамо, јер налазимо да би било испод достојанства листа нашег, да о њима више ипаква спомена чинимо.

Нека „Напредак“ и „Видов-дан“ и даље свој недостотији занат продавају; ми ћемо без обзира на њихове грђе, начела народне и опште слободе заступати. Ако ево одсад у нашем листу не буде више одговарања на клевете и грђе тих листова, нека се зна, да ми ћутимо према њима просто што смо уверени, да јавна свест србска тако високо над свима сплеткама и подлостима њиховим стоји, да није нужно више о њима ни спомена чинити. Уредништво.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

С. С. Из Срема. Берба је ове године у Срему особито поред Дунава квантитивно преко надежде добро испала а и квалитет је вина ове године у толико бољи од прешањих година, што овогодишње сремско вино има више винарне киселине нежели обично, пак због тога га горњи трговци врло радо и у великим квантумима купују, тако да досад 80—100,000 акова вина већ горе однешено. Вино се понавше бело тражи и у почетку се плаћао аустријски аков од 2 ф. 80 до 3 ф. 40 н. Сад му је цена пак знатно скочила и бело се вино сада плаћа од 4—4 50 н., а таку исту цену има и шилер, но само што се шилер нерадо узима, и због тога се неможе у великом квантуму протурити. Црно се вино радије купује нежели шилер и плаћа се по квалитету од 5 ф. 50 н. до 8 ф. Ову последњу цену постиго је досад само онај, који је са раковачке салансије црно вино имао. За горњи предел купују на жалост само чивити, и како у свакој тако и у овој радији наше људе врло јако на мери варају. Не би од шкаде било, кад би наша политична власт ову жидовску бурад мало прегледала, и с тим наш народ од варања закријала, с тим би му велику корист допринели, из узрока тога, што се велики квантуми сада продаје, пак с тим се наш народ у већој количини вара.

К. и др. Пешта, 12. нов. Рађња на оvd. тржишту ране беше прошле недеље сасвим слаба. Цена је шеници ударила натраг са 15—20 н.; а продао се исте једва 85.000 ваг. — Ражи је цена пала са 25 н. — Јечам и ова с остали су истина на старој цени, али се само за најнужнију потребу купују. — Кукуруз у новом цена се нешто подигла; старом је остала непромењена. — Пасуљ убила је цена почела падаати, али услед паручбина из Немачке опет се утврдила.

Цена је:
Шпиритусу: новом 55 ф. 50 н., старом 56 ф. 50 нов.

Шљивовици: новој 20% 24 ф., старој сремској 27—28 ф.

Свињској масти овдашњој 36 ф., сланини 32 50 н. до 33 ф.,

Сувим шљивама: босанским 12 ф. 50 н., славоиским 11 ф. 50 н.; — пекмезу од шљива: ф. 8 50 н.

Ораси слабије се траже; србским је цена 7 ф., славоиским до 9, дебареиским 10 ф.

Млопећеном међу цена је 20 ф. 50 н. до 21 ф.; опшћном 22—22 ф. 50 н.

Курс бечке берзе.

Акције народне банке	—	—	—	—	685
5% металик	—	—	—	—	56 85
Заврај народни	—	—	—	—	66 90
Дукати	—	—	—	—	5 81
Аустријско сребро	—	—	—	—	120 25

СТЕЧАЈ.

Од стране доподписаног ставља се до знања да је у месту Башахиду место општиног лекара са платом од 252 фр. и безплатно обиталиште на темељу закључења плем. магистрата од 30. окт. о. г. бр. 4074 узрaзњено постало, у ком сврху стецаја до 30. новембра о. г. расписује, и сви они проситељи кои ову службу постиги желе своје молбе са доказима сврху њиве старости, способности, досадања службовања, сврху знања србско или нашег српског славеноског језика итд. провиђење до гореназначеног времена општинском поглаварству поднети.

У Башахиду 14 новембра 1867.
Тима Чолак
бирова
чрез Димитријевић
бележника.

Оглас.

Акционари новосадске штедионице опомиње се обвил, да на дан 2. децембра т. г. (п. р.) кад ће се бирати председник друштва, имају показати међу-времене исправе (Interims Scheine) ради одостоверења и способности бирачке.